

**A VILÁGIRODALOM ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA
ÉS A MŰSZAKI MŰZEUM ZÁGRÁBBAN
Münnich Károly – Szabolcska Ferenc**

A műszaki ismereteknek világszerte egyre nagyobb jelentőségűvé váló terjesztését és gyarapítását szolgálja az a tevékenység, amelyet két nevezetes zágrábi intézmény folytat. Ezek egyike a világirodalom - elsősorban a szakirodalom termésének - jelentős részét, másika pedig a távolabbi és közelmúlt technikai alkotásait tárja a látogatók elé.

Az ismereteket terjesztő és gyarapító szakirodalom a képzésnek és továbbképzésnek mindmáig egyik legfontosabb eszköze. A kiadványok számának áradatszerű növekedése azonban egyre nehezebbé teszi az áttekintést, s ennek alapján a valóban értékes művek kiválasztását. Ennek a problémának megkönnyítése volt a zágrábi kiállítás létrehozásának egyik célja.

De a világnak ebből a nyomasztóan dus irodalomterméséből - főképpen külföldi valuták szűkössége miatt - nagyon kevés jutott csak el a háború pusztításai következtében igen nehéz helyzetben lévő Jugoszláviába. A világirodalom felőli tájékozódás hiánya egyre súlyosabb károkat okozott a jugoszláv tudománynak és termelésnek egyaránt. Ennek a hiányosságnak megszüntetése volt a kiállítás létrehozásának másik célja.

E két cél együtt értelt meg azután egy egészen kézenfekvő megoldást, a világirodalom állandó kiállításának gondolatát. Egy lelkes könyvbarát, könyvgyűjtő és könyvterjesztő, dr. Josef STEFINOVIC, a kapitalista kiadóknak és könyvterjesztőknek azt a jól ismert gyakorlatát tette elgondolása alapjául, hogy a könyvet vagy egyéb kiadványt vételkényszer nélkül megküldik azoknak, akiket annak tárgya érdekelhet. Arra gondolt, hogy ezek a kiadók a terjesztés reményében bizonyára megküldenek kiadványaik egy-egy példányát egy állandó könyvkiállítás részére is, majd a kiállítás látogatói a kiadványok megismerése alapján bizonyára módot találnának azok beszerzésére. Így kívánta a kiadók terjesztési érdekeit felhasználni a jugoszláv tudomány és termelés nagy szükségletének, a szakirodalmi tájékoztatás iránti igénynek kielégítésére.

Az első lépést ebben az irányban 1951-ben tette meg. Ekkor a tudósok körében legnagyobb érdeklődésre számot tartó néhány műszaki témakörben több száz kötetet állított ki "Állandó külföldi szakirodalmi kiállítás" néven, s ennek kezelését az egyetem gépészmérnöki karára bízta. E kiállítás sikere vezetett el azután annak az állandó kiállításnak a megvalósításához, amelyre - megrendelések reményében - a kiadvállalatok általában szívesen küldték el legújabb kiadványait a bemutatásra, s amelyen az érdeklődők nemcsak láthatták a műveket, hanem be is tekinthettek azokba, s megtetszésük esetén lépést tehettek azok megrendelésére a könyvkereskedelem szervei útján. A kiállításra küldött könyvek tulajdonosai a kiadók maradtak, s joguk volt azokat bármikor visszakérni. Érdekes, hogy a kiadók egyszer sem éltek ezzel a jogukkal.

Mikor ez az egyéni kezdeményezésből született intézmény már meghaladta a magánember testére szabott méreteket, a kiállítást közvetlenül a zágrábi egyetem rektorának ellenőrzése alá helyezték. Az intézmény gyorsan fejlődött, s fejlődése mind a mai napig tart: egyrészt egyre több kiadóval köt megállapodást, másrészt ma már nemcsak a zágrábi állandó kiállítást tartja fenn, hanem kiállít a zágrábi tavaszi és őszi vásáron, s alkalmi kiállításokat is rendez mind Zágrábban, mind vidéki városokban egy-egy szakkörben.

A világirodalom állandó kiállítása mai alakjában különleges könyv- és folyóirat kiállítás, mely nemcsak bemutatja, hanem betekintés és olvasás céljára rendelkezésre bocsátja a látogatóknak a világ legújabb szakkönyv- és folyóirat-termésének jelentős részét, és a régibbi irodalmat hozzáférhetővé teszi az olvasók legszélesebb köre számára központi könyvtárában. A világirodalom állandó kiállítása eddig összesen 65 000 könyvet kapott a kiadóktól.

A kiállítás két része a folyóirat-kiállítás és a könyvkiállítás. Mindkettő anyaga általában ETO-jelzet alapján rendezve áll a látogatók rendelkezésére. A kiállítás tájékoztató dolgozójá elvezeti a látogatókat a könyv- vagy folyóirat kiállítás ama részéhez, ahol az őt érdeklő legújabb - a legutóbbi 1-2 év - könyvtermését vagy a legújabb folyóirat-számot megtalálhatja. A kiállítás 8-14 óra között, olvasóterme pedig 8-20 óra között látogatható.

Az állandó kiállítás vezetősége jelenleg 36 ország 1300 kiadójával van állandó kapcsolatban, s kapja meg azoktól legújabb kiadványaik 1-1 példányát, népszerű könyveket és nagy tudományos műveket egyaránt. A kiállításnak 1800 folyóirat jár rendszeresen külföldről - ezek nagy részének a legújabb példánya a kiállítás anyaga - s jelenleg 25 000 könyv van kiállítva a világ 1961. és 1962. évi terméséből.

A világirodalom állandó kiállítása igen értékes része a jugoszláv műszaki propagandának. Példátlan mennyiségű könyvének, folyóiratának szemléltetése önmagában impozáns látvány, amely az érdeklődők legszélesebb körét vonzza. Az óriási anyag rendezettsége pedig a könnyű és gyors tájékozódást teszi lehetővé. Jelentősége ennek alapján mind a közvetlen, mind a közvetett tájékoztatás, ismeretterjesztés, ismeretfejlesztés terén kétségtelen.

A nagyközönség tájékoztatásában képviselt értékén kívül a könyvbeszerzést is nagy mértékben könnyíti és eredményesebbé teszi kereskedelmi és könyvtári vonatkozásban egyaránt. Ez is igen értékes szolgáltat, mert a szerzeményező gyakran csak csekély támogatást kap az ismert kiadói prospektusokból, s emiatt kialakult elvek alapján álló szerzeményezési politika esetén is gyakran csalódást okoz megérkezésekor a prospektus alapján megrendelt mű. A zágrábi állandó kiállítás lehetőséget nyújt a szerzeményezőnek arra, hogy kétség esetén ne csak a hirdetések és ismertetések alapján, hanem magát a művet kézbevéve és elbírálva döntsön a beszerzés felől, s konkrét értéktételt alapján haszontalan beszerzésekkel kapcsolatos kiadásoktól és költségektől mentesítse a könyvtárat vagy a kereskedelmet. Természetes, hogy ez az előny még inkább érvényesül az olvasók szerzeményezési kívánságainak elbírálásakor.

- o -

A műszaki propagandának mind az ifjúság körében, mind a felnőtt lakosság legszélesebb rétegeiben, sőt a műszaki értelmiség körében is közkedvelt és nagy látogatottságnak örvendő intézményei a műszaki múzeumok. A műszaki propagandának egyetlen más eszköze sem annyira szemléletes, egyik sem hat annyira közvetlenül, mint a műszaki múzeum, ahol a technika alkotásait nemcsak kiállítják, hanem működésben mutatják be, sőt lehetővé teszi, hogy maga a látogató működtesse vagy használhassa a gépeket, berendezéseket, műszereket stb.

A műszaki múzeumoknak a műszaki érdeklődés felkeltésében, a műszaki ismeretek terjesztésében elfoglalt e kivételesen nagy jelentősége ad magyarázatot arra, hogy ma már szinte valamennyi fejlett kultúr-államnak van műszaki múzeuma, vagy legalábbis törekszik arra, hogy hamarosan legyen. De természetesen, hogy ahány múzeum, annyiféle, s ez a sokféleség nemcsak méreteikben, gyűjteményük tagolásában, gyűjtőkörük szűkösségében vagy legnagyobb általánosságában, hanem célkitűzéseikben is mutatkozik egyrészt konkrét adottságaiktól függően, másrészt a múzeumok jelentőségéről általában vallott felfogásuknak megfelelően.

Az ipari termelés terén a közelmúltban még elmaradt országnak számított Jugoszlávia nagy érdeme a zágrábi műszaki múzeum megalapítása. Ez természetesen nem vetekedhet a régi nagy ipari országok hasonló létesítményeivel, de horvát és jugoszláv viszonylatban jelentősége nem kisebb, mint a nagy ipari államok műszaki múzeumaié.

A múzeum előcsarnokának fali-grafikonjai, idézetei, exponátumai már érzékeltetik a látogatóban a technika roppant jelentőségét a mai ember életében, életszírvonalának kialakításában. Innen nyílik egyfelől a kb. 300 személyt befogadó és filmvetítő berendezéssel ellátott, jól felszerelt modern előadóterem, másfelől a múzeum bemutatóterméinek sora.

Az első terem az energia-átalakítás fejlődését ismerteti. A kezdet szemléltetésére a jugoszláv hegyvidék patakjainak energiáját hasznosító kis malmokat állítja a látogatók elé, s üzemelteti is azo-

kat természetes üzemük hő utánpótlásával. Ezek a mi műszaki multunkból is jól ismert különféle vízikerekes malmok, s a bosnyák hegyvidékek rohanó patakjainak vízenergiáját átalakító vízimalmokban alkalmazott szárnylapátok a műszaki embert is meglepő tökéletességű előfutárai már a korszerű szárnylapátos turbináknak. A fejlődés következő szakaszát bemutató kiállítás-részen a kazánt és a gőzgépet, majd a gőzturbinát, illetőleg a belsőégésű motorokat találjuk. A látogató természetben láthatja a dugattyús gőzgép hengerét és tolattyuját, majd a turbina járókerékét és vezetőkerékét, a belsőégésű motor dugattyuját és szelepszervezetét. Mindezeket a gépeket egyedi villamos motorokkal működtetheti a látogató.

A kiállítás jelentős része foglalkozik a villamosenergia termelésével és átalakításával. Ebben természetesen helyet kapnak Nicola TESLA-nak, a jugoszláv nép nagy villamossági kutatójának, felfedezőjének és feltalálójának alkotásai, - egyebek mellett a TESLA-transzformátor is. A múzeum TESLA alkotásain kívül bemutatja a villamosenergia termelésének, transzformálásának, átvitelének és fogyasztásának valamennyi legfőbb területét.

A tengeri hajózás bemutatása keretében modelleken láthatjuk a hajózás fejlődését a legrégibb időktől kezdve napjainkig. A látogató egy működő berendezéssel felszerelt teljes parancsnoki hidon gyakorolhatja a hajóműszerek kezelését. A haditengerészetet az első világ-háborúból maradt tengeralattjáró is képviseli.

A múzeumlátogatás másik utvonala abban a helyiségben kezdődik, amelyben falitérképek, diagramok, táblázatok tájékoztatják a látogatót a jugoszláv népgazdaság fontos termelési ágainak és ásványi kincseinek földrajzi helyéről, valamint arról a jelentőségről, melyet az adott termelési ág vagy ásványi kincs Jugoszlávia vagy a világ termelésében betölt. A térképeket villamos rendszer teszi még szemléltetőbbé. A látogató az öt érdeklő ásványi kincsek vagy termelési ágak térképéhez tartozó kapcsolótáblán megnyomja pl. a réz-ércbányák helyét jelző gombot, s erre lámpák gyulladnak ki a térkép mindama helyein, ahol rézbányák vannak Jugoszláviában. Ezt ismételheti meg a látogató egyéb ércek vagy ásványi kincsek lelőhelyére, iparágak településére, vízerőművek és hőerőművek helyére, valamint Jugoszlávia termelésének sok fontos jellemzőjére vonatkozóan.

Ebből a tereméből egyrészt lejtaknán, másrészt függőaknán lehet lejutni a múzeum alatt kialakított mesterséges bányába, amelyben a látogató megismerheti a bányászat régi és korszerű módszereit, gépeit, berendezéseit, szállítóeszközeit, a balesetvédelem módjait. A múzeum bányájának mind a fejlődést, mind a korszerű bányászatot bemutató részei annyira gazdagok, hogy a bányászati főiskola gyakran tart előadásokat a múzeum előadótermében, és ezek anyagát a múzeum bányájában szemlélteti. Gyakorlatokat és vizsgákat is tartnak a múzeumban a bányászat köréből.

A múzeumban ezeken az iskolai és főiskolai hallgatók részére tartott előadásokon kívül gyakran vannak a műszaki érdeklődés felkeltésére, a műszaki ismeretterjesztésre, valamint - akár legmagasabb foku - műszaki képzésre irányuló előadások. Ezeket egyesíthetik az

előadók a múzeum szemléltető anyagát a vetítéssel, valamint az élőszó erejével.

Egy épülettömbben működik Zágrábban a Műszaki Múzeum - ez a legszélesebb néprétegekre hatni kívánó klasszikus propagandaintézmény - és a világirodalom állandó kiállítása, amely a szakirodalom iránti általános érdeklődés felkeltésén felül arra is alkalmas, hogy akár a legmagasabb színvonalon működő elméleti és gyakorlati szakemberek körében is propagálja a világirodalom legújabb alkotásait, s lehetővé tegye részükre, hogy lépést tartva a világ szakirodalmában tükröződő fejlődéssel, a kor színvonalán végezhessek maguk is feladataikat. A világirodalom állandó kiállítása és a Műszaki Múzeum mindegyik a maga szintjén egy-egy fontos láncszeme a korunkban annyira fontossá vált, s egyre nagyobb jelentőségű műszaki propagandának.

+
+ +

Минних, К. - Сабольчка, Ф.: Постоянная выставка мировой литературы и технический музей
в Загребе.

Техническая пропаганда во всем мире, и в первую очередь в социалистических странах, является бурно развивающейся деятельностью. В Загребе действует два достойных упоминания учреждения этого поприща: Постоянная Выставка Мировой Литературы и Технический Музей, это общеизвестное и могущее быть названным классическим, учреждение развивает в Югославии ценную деятельность по распространению и развитию технических знаний. Постоянная Выставка Мировой Литературы является единственным подобным учреждением в мире. Вниманию посетителей здесь предлагается экспозиция составленная из новейших изданий 1300 издательств 36 стран, - в настоящее время около 25 000 книг и последние номера 1800 зарубежных журналов, - и таким образом, предоставляется возможность ознакомления с этими трудами и оценки их.